

ZORUNLU DKAB DERSİ BOŞ YERE KONULMADI¹

Prof. Dr. Mehmet Zeki AYDIN²

Prof. Dr. M. Zeki Aydın: "Şu anda uygulanmakta olan DKAB dersi, 1982 Anayasa'sına konulurken uzun ve birçok tarafın katıldığı tartışmalar sonucunda ortaya çıkmış bir görüştür. Bu tartışmalarda konu, akla gelebilecek her yönü ile tartışılmıştır."

Prof. Dr. Mehmet Zeki Aydın, dinibil.com'un sorularına verdiği cevaplarda, önemli açıklamalarda bulunarak, DKAB dersinin zorunlu derslerden olmaya devam etmesi gerektiğini belirtti. Aşağıda, yapılan söyleşinin tam metni bulunmaktadır.

dinibil.com: Yeni anayasa taslağı yayımlandı; din eğitimi ve öğretimiyle ilgili 24. maddenin 4. şıkkı, iki alternatif sunuyor. Bu iki alternatifi genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?

Aydın: Her iki alternatifi de Türkiye için uygulanabilir ve yararlı bulmuyorum. Bu maddelere göre, DKAB dersleri zorunlu olmaktan çıkıyor. Ancak sadece bununla kalmıyor, velinin inanç ve ideolojisine göre din dersi talebine imkân hazırlıyor. Buna göre, confessional yani din eğitimi yaklaşımı dediğimiz, mezhebe/dine dayalı doktriner din dersini öngörüyor. Bu ise Türkiye açısından şu anda veya yakın zamanda mümkün olmayan bir uygulamadır. Bunun en önemli sorunu, kimi hangi kurumun temsil edeceğidir.

dinibil.com: Birinci alternatifte "Din eğitimi ve öğretimi kişinin kendisinin, küçüklerin ise kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır." deniliyor; ikinci alternatifte ise "Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretimde zorunlu dersler arasında yer alır." deniliyor. "Din eğitimi ve öğretimi" ile "din kültürü ve ahlak öğretimi farklı şeyler midir? Şu anda bunlardan hangisi uygulanıyor?

Aydın: Bugünkü Anayasanın 24. maddesinde öğretimden; bilgilendirme, eğitimden; inanç ve tutum değişmesi anlaşıldığı söylenebilir. Zaten din dersinin adı da bilinçli olarak Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi olarak belirlenmiştir. Yani bu ders İslâm din dersi değildir. O hâlde Türkiye'de ilk ve orta dereceli okullarda verilen din dersleri, din eğitimi (confessional) yani

¹ Bu söyleşi, aşağıdaki web sayfasında yayımlanmıştır. (10.10.2007)

<http://www.dinibil.com/Default.asp?L=TR&mid=1962>

² Email: mehmetzekiaydin@gmail.com www.mehmetzekiaydin.com

mezhebe / dine dayalı, doktriner bir din dersi değil, dinler hakkında öğretim yaklaşımında yani mezhebe/dine dayalı olmayan bir dersiştir.

Din eğitimi uygulamaları açısından her ülkenin kendi tarihsel, siyasal ve toplumsal yapısına göre farklılıklar bulunmaktadır. Ülkeler kendi devlet yapısına göre din öğretimine yer vermişlerdir. Türkiye'den farklı olarak Batı ülkelerinde devlet okulları yanında, bağımsız ve çoğu dinî cemaatlere ait özel okullar bulunmaktadır.

Dünyadaki din öğretimi ile ilgili uygulamaları din dersinin statüsü açısından şöyle özetleyebiliriz:

1. Devlet okullarında din öğretimi vermeyip, ancak özel okullarda ve (kilise vb.) dinî kurumlarda, din öğretimine izin veren ülkeler, A.B.D., Japonya gibi.
2. Resmî ve özel okullarda din öğretimine seçmeli ders olarak yer veren ülkeler, İtalya, Portekiz, İngiltere gibi.
3. Resmî ve özel okullarda öğrencilerin din ya da ahlak derslerinden birisini seçmek zorunda olduğu ülkeler, Almanya, Belçika gibi.
4. Resmî okullarda din dersinin zorunlu olduğu ülkeler, İsveç, Norveç, Yunanistan, Danimarka gibi.
5. Dinlerle ilgili konuları tarih, coğrafya, felsefe, yurttaşlık bilgisi gibi diğer kültür derslerinde öğreten ülkeler, Fransa gibi.

Din derslerinin içeriği açısından çeşitli ülkelerdeki uygulamalar ise şöyle özetlenebilir:

1. Dinler hakkında öğretim, mezhebe/dine dayalı olmayan (non confessional) öğretme yaklaşımıyla ancak, belli bir din ya da mezhebin ağırlıklı olarak okutulduğu model, İsveç, Norveç, Yunanistan ve Danimarka gibi.
2. Sadece belli bir dinin ya da mezhebin öğretildiği din eğitimi, mezhebe/dine dayalı, doktriner öğretme (confessional) yaklaşımı, Almanya, Belçika, İtalya, Portekiz, İspanya gibi.
3. Dinlerin tanıtımı ile ilgili bilgileri tarih, edebiyat, felsefe, yurttaşlık bilgisi gibi diğer kültür derslerinde öğretildiği model, Fransa gibi.
4. Birinci alternatif kabul edilirse, bunun uygulaması nasıl olur?

dinibil.com: Devlet, farklı mezhep ve cemaatlerin isteklerine uygun, din eğitimi ve öğretimi verebilecek midir? Örneğin bir okulda iki öğrenci velisi, çocukları için Alevi öğretisine uygun din eğitimi ve öğretimi talep ettiğinde, devlet bunu nasıl karşılayacaktır? Bu eğitim ve öğretimi, din kültürü öğretmenleri mi verecektir?

Aydın: Din eğitimi yani doktriner din dersi yaklaşımını, Türkiye'de şu anda veya yakın zamanda uygulamak mümkün değildir. Burada en önemli sorunu, kimi hangi kurumun temsil edeceğidir.

Din eğitimi yani doktriner yaklaşımdaki din dersinin programları, ya ilgili dinin temsilcileri tarafından yapılır ya da onaylanır. Örneğin, Belçika ve Avusturya'da din derslerinin programları, ilgili dinin temsilcileri tarafından yapılır. Bu çerçevede, Katolik din dersinin programı Katolik Kilisesi(*) tarafından, Protestan din dersinin programı Protestan Kilisesi tarafından yapılır. Aynı şekilde resmî dinler arasında yer aldığı için Avusturya'da İslâm din derslerinin programlarını "Avusturya Diyanet Teşkilatı" yapmaktadır. Belçika'da ise İslâm'ı temsil eden kurum, İslâm din dersinin programını hazırlamadan sorumludur. Peki, Türkiye'de hangi dinî grubun hangi kurumu dini temsil edecektir. Bilindiği gibi İslam dini açısından da İslam'ı temsil edecek bir kurum oluşturmak pek kolay değildir.

Ülkemizde mezhebe/dine dayalı din eğitimi en azından şu andaki toplum yapımıza uygun değildir. Zaten teorik olarak, mezhepler ve tarikatlar din değil, dinin etkisinde gelişmiş kültür unsurlarıdır. Din ile itikadî ve amelî mezhepleri, tarikatları ve cemaatleri özdeş kabul eden bir din eğitimi ve öğretimi anlayışı çok sakıncalı sonuçlar doğurup; çeşitli mezhep, tarikat ve cemaat mensuplarının birbirinden hızla ayrışmasına, hatta çatışmasına zemin hazırlayarak, toplumsal ruhu bölüp, birlik ruhunu ortadan kaldıracaktır. Bundan kesinlikle kaçınmak ve dinin özündeki Tevhid ruhunu ortaya çıkaracak, insanımızı millî birliğe götürecektir ve toplumumuza temel insanî değerlerde insanlıkla büyük buluşmanın kapılarını aralayacak bir anlayışı ön plana çıkarmak, din eğitimi ve öğretiminin vazgeçilmez ilkesi olmalıdır.

Alevîlik, Sünnîlik, Şiîlik, Hanefîlik gibi itikadî ve fikhî mezhepler ve oluşumlar İslâm dininin sosyal hayata yansıyan kültürel ve mistik arayışlı tezahürleri ve kültürel zenginliğidir. Bunların, din ile özdeş olduğu veya bunlardan herhangi birisinin dinin dışında olduğu yolundaki yaklaşımlar, dinin özü söz konusu olduğunda, anlamsızdır. Bu itikadî, siyasî, kültürel ve mistik oluşumlardan birini din dediğimiz kapsamlı olgu ile özdeş kabul etmek veya dine alternatif olarak göstermek kesinlikle bilimsel gerçeklerle örtüşmez.

dinibil.com: İkinci alternatifte din kültürü ve ahlak öğretimi zorunlu tutuluyor, bununla birlikte dileyen bu dersi almayabiliyor. Bu maddede dersi almayanlar için bir seçenek sunulmamış olmasını nasıl karşılıyorsunuz? Din kültürü ve ahlak öğretimi dersini almak istemeyenler, inanç ve kültür farklılıklarından dolayı almak istemediklerine göre, onlar kendi kültürlerini çocuklarına nasıl öğretecekler? Malum, eğitim öğretim hakkı devletin tekelinde bulunmaktadır.

Aydın: Ülkemiz şartlarını dikkate aldığımızda, zorunlu din öğretiminden vazgeçme görüşü birçok yönden sakıncalıdır. Öncelikle isteğe bağlı din dersi uygulaması 1948 yılından başlayarak 30 yıl boyunca sürdürülmüş ve işe yarar bir sonuç alınamamıştır. Bu tecrübeden sonra 1980 askeri müdahalesi öncesinde yaşanan ve ülkeyi bölünüp parçalanma noktasına getiren olaylardan sonra ilk ve orta öğretim kurumlarında din ve ahlak öğretimi zorunluluğu getirilmiştir. Böylece zorunlu din ve ahlak öğretimi uygulaması bir ihtiyaçtan doğmuş ve bunu sağlam temele bağlamak için de anayasa hükmü hâline getirilmiştir.

Şu anda uygulanmakta olan DKAB dersi, 1982 Anayasa'sına konulurken uzun ve birçok tarafın katıldığı tartışmalar sonucunda ortaya çıkmış bir görüştür. Bu tartışmalarda konu, akla gelebilecek her yönü ile tartışılmıştır. 1982 öncesi seçmeli din dersi uygulamaları sırasında, her yerde dile getirilen görüşlerin dışında çoğumuzun unuttuğu veya bilmediği sorunlardan biri de dersin isteğe bağlı oluşunun, öğrencilerin birbirleriyle ilişkilerinde olumsuz etkiler bıraktığı ve aralarında ciddi bir ayrılık ve tartışmaların çıktığıdır. Örneğin, din dersini seçen ve seçmeyen öğrenciler, birbirleriyle "dindar, dinsiz" şeklinde tartıştıkları çok görülmüştür. Nitekim bunlar, o dönemde hazırlanan resmi raporlarda dile getirilmiştir. Din dersleri seçmeli hâle gelecek olursa seçenlerin dinci, yobaz, seçmeyenlerin dinsiz olarak nitelendirildiği çatışmalara geri dönmüş olacaktır. 1982 yılından beri 25 yıldır yürütülmekte olan zorunlu din ve ahlak öğretimi uygulamasında herhangi bir sorun yaşanmamış, toplumda dinî yönden daha bilinçli bir hoşgörü ve uzlaşma havası oluşmuştur. Gayrimüslimlerin muaf oldukları bu derse giren Müslüman çocukları birbirlerinin mezhebini önemsemeden hatta bunun farkına bile varmadan genel bir İslam kültürü ve ahlak bilgisi öğrenimi almaktadır. Seçmeli din dersi uygulaması getirildiği takdirde bu çocukların Sünni-Alevi, Hanefi-Şafi şeklinde ayrışmasına sebep olacak ve bu ayrışma, sonu kestirilmeyen sürtüşme ve çatışmaların önünü açacaktır.

dinibil.com: Din kültürü ve ahlak öğretimi programı yeni değişti. Size göre yeni program Türkiye'de yaşayan herkesi kucaklamıyor mu? Eksik yönleri neler?

Aydın: Yaklaşık 25 yıldır uygulanan zorunlu Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi konusunda münferit ve ideolojik çıkışlar dışında önemli şikâyetler olmamaktadır tam tersine bu dersin olumlu sonuçlarını görmekteyiz. Din eğitiminin devlet eliyle verilmesine halkımızın çoğu tarafından herhangi bir itiraz da söz konusu değildir. Bütün sıkıntılara ve yetersizliklerine rağmen son yarım asırlık sürede din eğitiminin devlet eliyle herkese açık, pedagojik gereklere ve toplum beklentilerine uygun olarak belli ölçüler içinde verilmiş, olması Türkiye'ye çok önemli kazanımlar sağlamıştır.

DKAB ders programları ve kitapları devamlı geliştirilmektedir. Bu çerçevede şu anda uygulanan program ve kitaplara Alevilikle ilgili birçok konu ilave edilmiştir. Elbette her dersin programı gibi, DKAB programına da eleştiriler olabilir. Ancak birisi çıkıp ben tarih programını beğenmiyorum dedi, diye program değişmez. Milli Eğitim Bakanlığı, tüm program geliştirme çalışmalarında birçok çalışma ve ihtiyaç analizleri yapmaktadır. Tolumdaki ve bilimdeki gelişmelere göre, programlar sürekli geliştirilmektedir.

Türkiye'de DKAB dersine genel olarak iki grup insan tarafından karşı çıkılmaktadır. Bunlar, din az öğretiliyor diyen dindar diyebileceğimiz Müslümanlar ile bir grup Alevî vatandaşlardır. Bir grup diyorum, çünkü yapılan birçok kamuoyu yoklamaları ve üniversitelerdeki tez çalışmalarında Alevî vatandaşlarımızın çoğunun DKAB dersinden şikâyeti yoktur. Maalesef bazı insanlar, din düşmanlığını Alevîlik üzerinden yürütmeye çalışıyorlar. Bunlar için DKAB dersine karşı çıkmak, dine saldırmak için kolay bir yoldur.

dinibil.com: Türkiye'de yaşayan insanların ortak dini inanç ve kültürlerini yansıtan "dinsel kültür ve ahlak öğretimi"nin zorunlu dersler arasında yer alması, din eğitiminin ise kişilerin veya onların velilerinin talebine bırakılması şeklindeki öneri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Aydın: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tarafsız bir gözle, bilgi ve öğretim düzeyinde uzman ilahiyat mezunu öğretmenlerimiz eliyle, temel bir ders olarak işlenmeye devam edilmelidir. Dünya genelinde bireylerin ve toplulukların hayatlarında bu kadar fazlaca yer alan dini olgunun, öğretim düzeyinde bile olsa gereksiz görülmesi ve azınlık bir grup tarafından yok sayılması, çocuklarımıza karşı yapılabilecek en büyük haksızlık olacaktır.

Bu çerçevede Türkiye'deki din eğitimi uygulamaları ile ilgili şu öneriler de bulunmak mümkündür:

1. Mevcut Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi zorunlu dersler arasında yer almalıdır ve Anayasadaki 24. madde aynen korunmalıdır.

2. Daha fazla dini eğitim almak ve çocuklarına öğretmek isteyenlerin istekleri ve ihtiyaçları bilimsel yöntemlerle belirlenmeli ve örgün eğitim kurumları dışında yaygın eğitim kurumları aracılığıyla karşılanmalıdır.

İsteğe bağlı daha fazla din eğitiminin okulda mı, camide mi, Kur'an kurslarında mı yani nerede, nasıl yapılacağı konusunun anayasaya girmesine gerek yoktur. Bu tartışmayı anayasa tartışmalarından ayrı olarak daha geniş çerçevede yapmak gerekir.

10.10.2007

[Prof. Dr. Mehmet Zeki Aydın'ın bu konuyla ilgili biri uzun diğeri kısa makalesini onun kişisel sayfasında bulabilirsiniz](#)

Dipnotlar ve ekler

(*) Kilise, kelimesi, büyük "K" harfiyle başlarsa kurumu, yani o dini temsil eden teşkilatı; küçük "k" harfiyle başlarsa, mabedi ifade eder. Örneğin, Katolik Kilisesi denilince, Katolikleri temsil eden, Vatikan'daki kurum kast edilirken, Berlin'de birçok kilise vardır, derken ibadet edilen bina anlaşılmaktadır.

Ek 1: Çeşitli ülkelerde devlet okullarında din dersinin statüsü

DİN DERSİ VEYA ALTERNATİFİ DERS ZORUNLU	SEÇMELİ	ZORUNLU	DERS YOK
Almanya	Avusturya	Danimarka	Fransa
Belçika	İngiltere	İsrail	ABD
Finlandiya	Hollanda	İsveç	Japonya
İspanya	İtalya	Norveç	
İrlanda	Lüksemburg	Yunanistan	

Fransa Alsace ve Mosele Bölgeleri	Portekiz	İslam ülkeleri	
Kanada	Romanya	TÜRKİYE	
Polonya			

Ek 2 Din Öğretimi Yaklaşımları:

	DİN EĞİTİMİ YAKLAŞIMI mezhebe/dine dayalı (confessional)	DİNLER HAKKINDA ÖĞRETİM YAKLAŞIMI mezhebe/dine dayalı olmayan (non confessional)
ADI Din Dersi Bilgisi,Kültürü
HEDEFİ	Benimsetmek, Sevdirmek	Bilgi Vermek
İÇERİĞİ	Dinî Metinler, İlmihâl	Dinî Bilgi, Kültür
PROGRAM HAZIRLAMA	İlgili Dinin Temsilcisi / Kilise	Devlet
ÖĞRETMEN BELİRLEME	İlgili Dinin Temsilcisi / Kilise	Devlet
ALTERNATİFİ	Ahlâk (Moral, Etik), Felsefe, Din Kültürü vb.	Yok